

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות למענה על השאלות.

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
יש לבחור 6 שאלות מפרקים א-ד. לכל שאלה — 16.66 נקודות.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: הבא בתשובותיך עובדות, ואל תסתפק בהערכות כלליות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

ענה על שש שאלות מפרקים א-ד (לכל שאלה – 16.66 נקודות).

פרק ראשון

1. האידאולוגיה של הסוציאליזם התגבשה באירופה בסוף המאה ה-19.
הסבר מה היה הרקע החברתי-כלכלי שהביא לצמיחתה של אידאולוגיה זו.
ציין שני זרמים סוציאליסטיים מרכזיים.
הצג את הדרך שהציע כל אחד מן הזרמים האלה כדי להתמודד עם המציאות החברתית-כלכלית בתקופה זו (סך הכל – שתי דרכים).
2. **הצג** התלבטות משותפת לזרם הַנְאו־אורתודוקסי ולזרם דתי נוסף שלמדת עליו, שפעלו במאה ה-19.
הסבר את דרך ההתמודדות של כל אחד מן הזרמים (הזרם הַנְאו־אורתודוקסי והזרם הנוסף שבחרת) עם ההתלבטות שהצגת (סך הכול – שתי דרכי התמודדות).
3. **הסבר** את המניע הרעיוני ואת המניע הארגוני להקמה של תנועת "הפועל המזרחי".
ציין פעולה אחת של תנועה זו.
4. **הסבר** מדוע בשלב הניסוח של "הצהרת בלפור" הציעו מנהיגים ציונים לבריטים להשתמש במונח "בית לאומי" ולא במילה "מדינה".
הסבר מדוע נחשבה "הצהרת בלפור" לציון דרך חשוב בתולדות התנועה הציונית.
5. **הצג שני** גורמים שהביאו לפרוץ מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט.
הצג את הדרך המדינית שבה התמודדו הבריטים עם המצב שנוצר בארץ-ישראל בעקבות מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט.

פרק שני

6. עם כיבוש פולין בספטמבר 1939, החרפו הנאצים את מדיניותם כלפי היהודים.
הסבר שתי סיבות לכך.
ציין שני צעדים שעשו הנאצים שבהם החרפה זו באה לידי ביטוי.
7. בעקבות הפלישה של צבא גרמניה לברית המועצות בקיץ 1941, חל שינוי במדיניות של הנאצים כלפי היהודים.
הצג את השינוי, והסבר מדוע הוא התחולל לאחר הפלישה.
8. הצג שתי דרכים שבהן נאבקו הבריטים במפעל ההעפלה.
הסבר מדוע מצד אחד הצליחו הבריטים במאבקם נגד ההעפלה ומצד אחר נכשלו במאבק זה (סך הכול – שני הסברים).
9. ציין מה אִפִּיין את הלחימה של היישוב היהודי המאורגן בארבעת החודשים הראשונים של מלחמת העצמאות.
על פי מה שלמדת מן השיר "קרב הראל", הצג סיבה אַחת להחלטה של הנהגת היישוב לשנות את דרך (שיטת) הלחימה בחודש מארס 1948.
ציין את דרך הלחימה שהונהגה לראשונה במבצע נחשון.
הסבר כיצד סייע מבצע זה לשפר את המצב של היישוב היהודי עוד לפני עזיבת הבריטים את ארץ־ישראל.
10. אירועים מן העשורים הראשונים למדינה, כמו החתימה על הסכם השילומים, משפט אייכמן, אירועי ואדי סאליב ומחאת הפנתרים השחורים, השפיעו על התפיסות המקובלות בחברה הישראלית.
בחר מן האירועים האלה באירוע אַחת שלמדת עליו, והצג אותו.
הצג השפעה אַחת של אירוע זה על החברה הישראלית באותה תקופה.
האם לדעתך ההשפעה שהצגת חיובית או שלילית? נמק את תשובתך על פי עולם הערכים שלך.

פרק שלישי

לפניך שני קטעים העוסקים בעליית יהודי אתיופיה: קטע I – עדות; קטע II – מחקר.

שאלות 11-13 עוסקות בקטעים אלה.

I. בכל ליל סדר, לאחר שמספרים ביציאת מצרים, נהוג אצלנו – במשפחות של עולי אתיופיה – להקשיב בשקיקה [בהתלהבות] לאחד הפרקים המפוארים בתחיית העם היהודי – יציאת יהודי אתיופיה.

אל תטעו, איננו מתכוונים לתצלומים שנצרכו בתודעה שנראים בהם עולים חדשים יושבים צפופים במטוסי ג'מבו. הפרק שאנחנו מדברים עליו התחיל עוד לפני שספינות חיל הים הגיעו כדי להשתתף במבצע העלייה, ובטרם צילמו במדבריות את הדמויות עולות למסוקי חיל האוויר באישון לילה.

נכון, למדינת ישראל יש חלק בעליית יהודי אתיופיה, איש אינו מתכחש לזה, אולם הדגש המרכזי שניתן למעשיהם של נציגי המדינה – הבאנו אותם, הצלנו אותם, העלינו אותם, צילמנו אותם – גרם לעולים להיראות פסיבים. ומה ש"שכחו" לציין בתחילת כל תיאור של העלייה מאתיופיה: "אלפים מיהודי אתיופיה צעדו לגבול סודן והמתינו שם במחנות זמניים עד להובלתם לישראל". למעשה, התיאור הקצר הזה הוא לב ליבו של הסיפור.

(מעובד על פי עדות מאתר: cafe.themarker.com)

II. חלום השיבה מגלות ממושכת לישראל היה רעיון מרכזי בחברה היהודית המסורתית באתיופיה, ולאור זאת אפשר להבין את הנכונות להתמודד עם הקשיים בדרך. יהודי אתיופיה היו מודעים לסכנות: המסלול עובר בשבילי הרים ובשטחי מדבר ויש בו מכשולים אנושיים וחיות טרף. יתרה מכך, הם ידעו שהיציאה מאתיופיה מנוגדת לחוק, ומי שיעשה זאת יסתכן בעונש חמור. לפיכך היהודים שהחליטו לצאת לדרך עשו צעד אמיץ מאוד [...]

האידאולוגים הציונים, שעסקו בבניית ישראל החדשה (החל מהקמת המדינה), פָּאָרוּ את דמותו של הישראלי האידאלי בעל העוצמה ואומץ הלב [...] אך אף שיהודי אתיופיה ראו את עצמם גיבורים – לא זכה אומץ ליבם לשום הֶד [התייחסות] בחברה הישראלית [...] ייתכן שהדבר קשור להשפעת אמצעי התקשורת: בתקופה שבה נערך "מבצע משה" (1984-1985) הגיעו הבצורת והרעב באתיופיה לשיאם, ותחנות טלוויזיה מכל רחבי העולם שידרו תמונות קשות של מציאות זו. היו אלה מסרים בעלי עוצמה אדירה. לפיכך, אף על פי שיהודי אתיופיה זכו לכינוי "הציונים האחרונים", ואף על פי שאלפים מהם הגיעו לארץ במהלך שבע השנים שלפני "מבצע משה", ראו בהם רוב הישראלים פליטים הנמלטים מרעב, ולא עולים מטעמים אידאולוגיים.

אני סבור שגורם נוסף תרם לשלילת תואר הגבורה מיהודי אתיופיה: הישראלים נוטים לראות את עצמם "מצילי היהודים בעולם". הגדרה זו של היחסים: הישראלי בצד ה"נותן" והעולה מאתיופיה בצד ה"מקבל", התקבעה מנקודה זו ואילך בתודעתם של הישראלים הוותיקים.

(מעובד על פי בן עזר, ג' [2007] המסע: סיפור המסע של יהודי אתיופיה לישראל 1977-1985, תל אביב: מודן, עמ' 84, 155-156, 225, 234-235)

11. מדינת ישראל הייתה מעורבת באופן פעיל בהעלאת יהודים מאתיופיה בשנות השמונים של המאה ה-20.
על פי מה שלמדת, הצג סיבה אחת למעורבות פעילה זו.
- על פי קטע I, הסבר מהי הבעיה בהבלטת המעורבות של מדינת ישראל בהעלאת היהודים מאתיופיה.
על פי מה שלמדת, הצג פעולה אחת שעשה פרדה אקלום כדי לקדם את העלייה של יהודי אתיופיה למדינת ישראל.
12. העלייה מאתיופיה הייתה עלייה אידאולוגית, והעולים אף כונו "הציונים האחרונים".
הסבר אמירה זו על פי קטע II.
- על פי מה שלמדת, הסבר כיצד אידאולוגיה זו באה לידי ביטוי בשיר החסידה או בחגיגות חג הסיגד.
13. על פי מה שלמדת או על פי קטע II, ציין שני קשיים שחוו יהודי אתיופיה בדרכם לארץ-ישראל.
על פי קטע II, הסבר מדוע, לטענת המחבר, לא זכה אומץ ליבם של יהודי אתיופיה "לשום הד בחברה הישראלית".
על פי מה שלמדת, ציין והסבר קושי נוסף שאיתו התמודדו יהודי אתיופיה לאחר שהגיעו למדינת ישראל.

פרק רביעי

14. האידאולוגיה הנאצית

א. תורת הגזע הייתה מרכיב חשוב באידאולוגיה הנאצית.

על פי מה שלמדת, הצג את תורת הגזע.

ציין והצג מרכיב נוסף באידאולוגיה הנאצית.

(8 נקודות)

ב. בנספח לשאלה זו מוצגת קריקטורה אנטישמית שפורסמה בגרמניה בשנות השלושים של המאה ה-20.

על פי הקריקטורה, הסבר כיצד הדגישה התעמולה הנאצית את הניגוד בין היהודים ובין הגזע הארי.

בתשובתך התבסס על שני רכיבים מן הקריקטורה. (8.66 נקודות)

15. תנועת המרי העברי ופירוקה

א. על פי מה שלמדת, הצג את הסיבה להקמת תנועת המרי העברי (1945).

הצג שתי סיבות לפירוק של תנועה זו (1946).

(8 נקודות)

ב. בנספח לשאלה זו מוצגות כרזה א' וכרזה ב' העוסקות בוויכוח שהתנהל בין ההגנה ובין האצ"ל בנוגע לדרכי

המאבק בשלטון הבריטי, לאחר פירוק תנועת המרי העברי.

על פי מה שלמדת, הצג את העמדה של ההגנה, והצג את העמדה של האצ"ל בוויכוח זה.

הסבר כיצד העמדה של ההגנה באה לידי ביטוי בכרזה א', וכיצד העמדה של האצ"ל באה לידי ביטוי בכרזה ב',

באמצעות רכיב אחד בכל כרזה (סך הכול — שני הסברים). (8.66 נקודות)

בהצלחה!

נספח לשאלה 14 — קריקטורה

(מתוך: idamclient.ushmm.org)

נספח לשאלה 15

כרזה א': עמדת ארגון ההגנה

I

(https://www.palestineposterproject.org/sites/default/files/115newsettlements_pppa.jpg)

כרזה ב': עמדת האצ"ל

II

אזור המשרדים של ממשלת המנדט בירושלים.
משנת 1946 תחמו הבריטים את האזור בגדרות תיל ובמשמרות של חיילים.

תנועת החרות הייתה תנועה פוליטית שהקימו יוצאי האצ"ל לאחר קום המדינה.

(https://www.palestineposterproject.org/sites/default/files/PPPAWe_Fought_Them_0.jpg)